

TIM SEVERIN

VIKING

Odinovo dete

Prevela
Slavica Bogić-Mijović

 Laguna

Naslov originala

Tim Severin

VIKING

ODINN'S CHILD

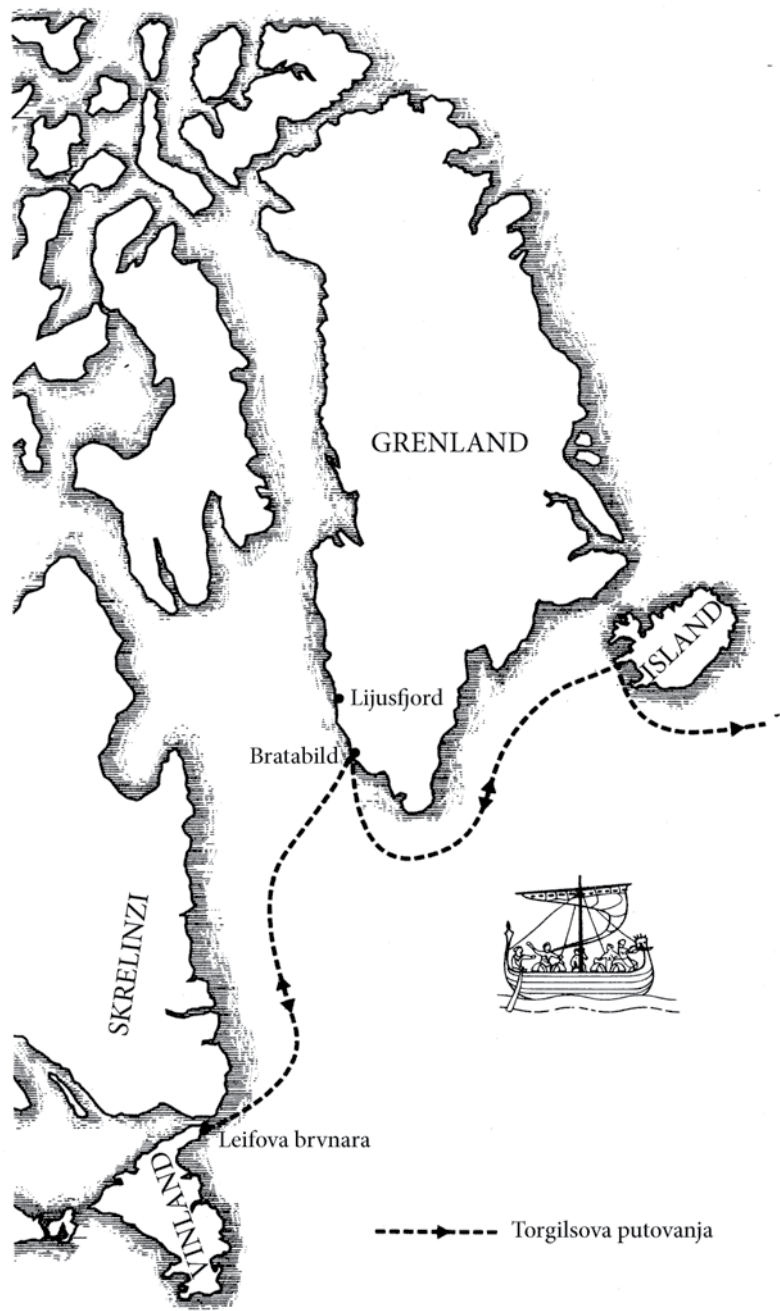
Copyright © Tim Severin 2005

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

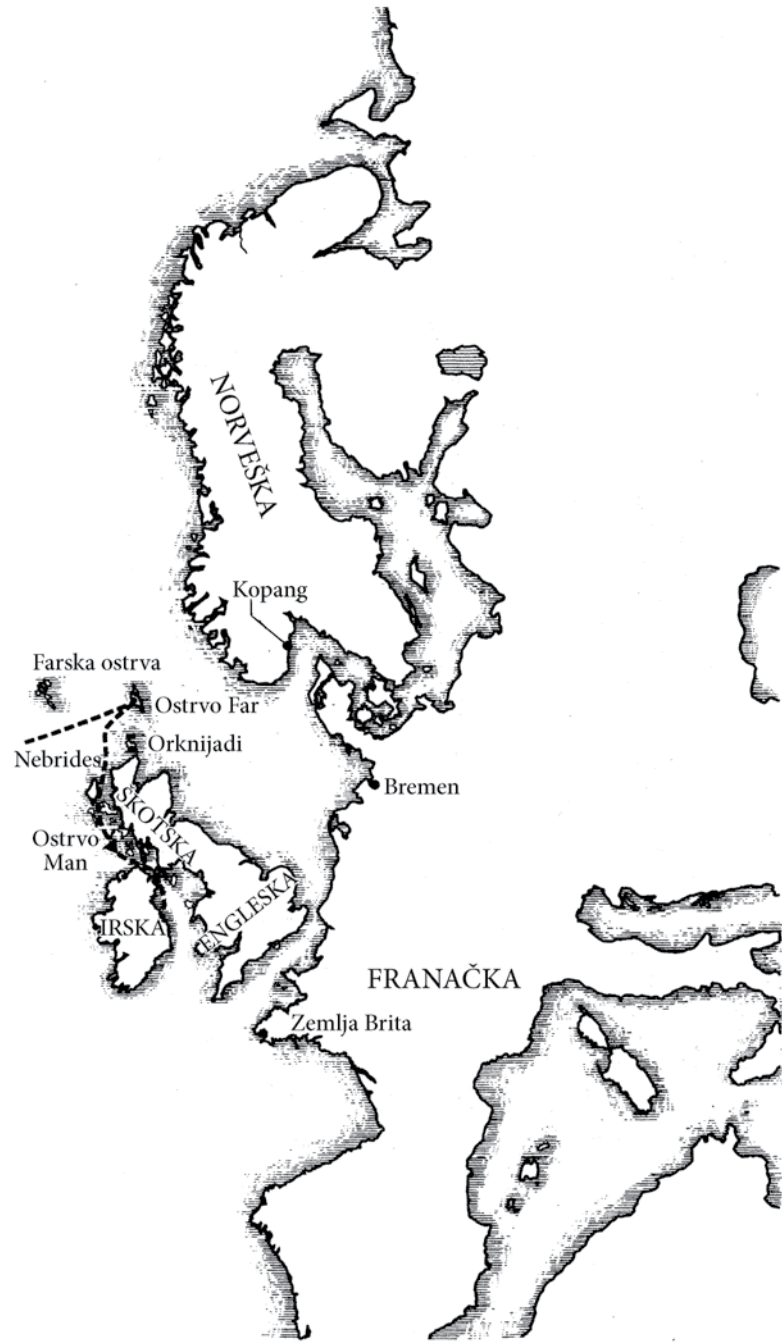
Prevodilac zahvaljuje Ratki Krsmanović iz biblioteke Skandinavistike na Filološkom fakultetu u Beogradu za nesebičnu pomoć u transkripciji nordijskih imena i pojmova i Neveni Andrić iz „Lagune“ za pomoć u transkripciji irskih imena i pojmova.

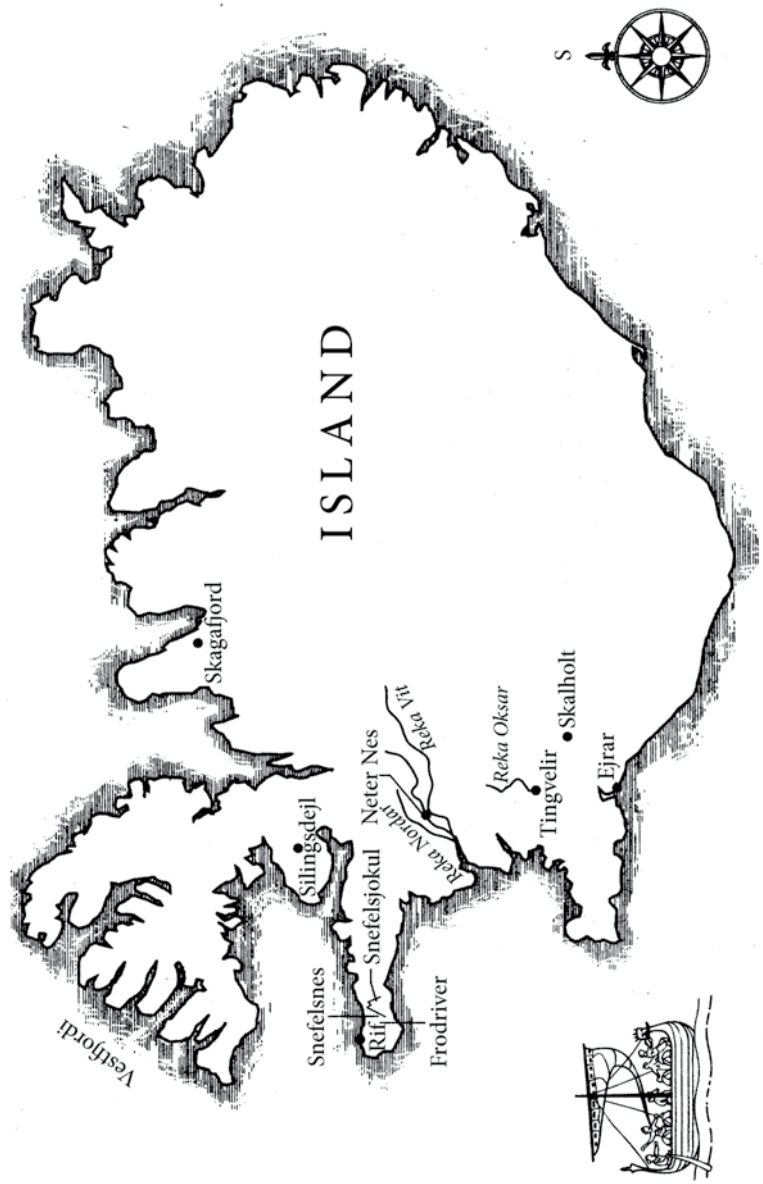
VIKING

Odinovo dete

-----> Torgilsova putovanja

*

Mome svetom i blagoslovenom gospodaru opatu Geraldusu, uz mnogo sumnjičavosti i samoiskušavanja, ispisujem ovu belešku za Vašu ličnu pažnju, iznoseći pred Vas neke uznemirujuće pojedinosti koje sve do sada bejahu skrivene, te pri tom ponizno prosim za Vaše savetovanje. Izabrah ovakvo podvižavanje, većito svestan delanja nečastivog s njegovih hiljade stupica i oštih bodlji koje prostire pod stope nepažljivih, kao i da će nas samo Njegova milost spasti grešaka i mnogostrukih klopki zloće. A ipak, dok budete čitali pridodani spis, razumevanje će Vam se ukazati zbog čega ne mogah da se savetujem s ostalima u našoj zajednici a da pri tom među njih uznemirenost i razočaranje ne posejem. Jer čini se da guju u nedrima gajismo, a naš pretpostavljeni brat u Hristu, navodni monah po imenu Tangbrend, beše varalica i vrelo istinske zlobe.

Setićete se, moj uzvišeni gospodaru, da zaiskaste od Vašeg bezvrednog sluga potpun i istinit popis svih spisa i povelja koje se trenutno u posedu naše opatije nalaze. Kao knjižničar naše zajednice započeh ovaj poduhvat, zdušno se pokoravajući Vašim željama, te tokom ovog delanja otkrih gore pomenuti spis kako leži, neoznačen, među ostalim tomovima u našoj zbirci svetih pisanija. Ničim nije posebno označen a rukopis je lepo ispisan, delo iskusnog pisara, te tako – neka bi mi bilo oprošteno ako

počinih greh predumjevanja – započeh ga čitati, očekujući da nađem u njemu zapise o životu jednog od onih svetitelja kao što je Vilfred, što ostade u najblagoslovenijem sećanju, jer kao sjajan i veličanstven uzor beše tako umešno opisan od našeg najučenijeg prethodnika, monaha Edijusa Stefanusa.

Ali takva je nepoznanica puteva Njegovih da umesto toga pronađoh pripovest u kojoj često dvoličnost nadomešćuje istinu, poročnost je na mestu uzdržavanja, a paganska neverica namesto prave vere. Mnogo toga ja ne shvatih, deo toga mi se samo maglovito nazire, a uz pomoć molitve i posta nastojah da to iz svoje glave izbrišem. A ipak, neki delovi – a to je ono što me muči – sadrže beleške o mnogim udaljenim zemljama gde bi zasigurno seme istine procvetalo na plodnom zemljištu ako bi ga razneli verujući, s verom samo u Gospoda i milost njegovu uzvišenu.

U to ko napisao ova dela, gotovo da nema sumnje. On ostade u sećanju nekolicine starijih pripadnika naše zajednice, te uz pomoć opreznog istraživanja dođoh do potvrde da je on došao k nama kad bejaše već u poodmaklim godinama, teško povređen i nužno potrebujući pomoć i okrepljenje. Njegov govor i držanje navedoše sve u našoj zajednici na predumjevanje da je pripadnik nekog od svetih redova. No to beše samo veština majstora-varalice, jer ovo ovde delo otkriva nepokolebljivu grešnost njegovog delanja i lažljivost srca njegovog. Istinito je rečeno kako je trudno čoveku, u iskušenje duboko ukopanom, iz blatišta grehova svojih izbaviti se bez pomoći milosti Gospoda našega.

Ja dođoh i do saznanja da je ovaj lažni Tangbrend duge čase provodio sam u skriptorijumu tiho i mukotrpno delajući. Beše mu pribavljeno sve što je za pisanje potrebovao, jer beše on darovit prepisivač a imaše i mnoge umetničke veštine i pored poodmaklih godina i oslabljenog vida. I doista, njegov način sedenja, jer beše zguren nad stranicama, skrivao je njegov rad od pogleda ostalih i stoga beše tegobno nadgledati šta on ispisuje. Ali Sata-na upravljaše prstima njegovim, jer umesto svetih spisa on beše zauzet pripremanjem ovih tamnih, tajnovitih zapisa. Prirodno,

dao sam uputstva da, od sada pa nadalje, nikakva se sredstva za pisanje ne mogu nikome davati bez obrazloženja. Ali je li ono što je ovde ispisano svetogrđe, ja nemam ni razuma ni znanja da prosuđujem. Niti znam treba li ovaj rad uništiti ili ga zadržati zbog stranih i čudnih podataka koje sadrži. Jer, nije li zapisano da: „Onaj koji mnogo proputova mnogo toga nauči, a onaj ko ima veliko iskustvo govori zdravorazumski.“

Nažalost, postoje još dva dela koja na sigurnom čuvam, predumjevajući da su to nastavci ovih bogohulnih i zlobnih sećanja. Nijedno od tih dela ja ne proučih, očekujući Vaša uputstva. Sveti oče, budite sasvim sigurni da više ni delić tih bezbožničkih spisa ne postoji. Ja najpažljivije pretražih knjižnicu ne bih li našao bilo koji drugi trag koji ostavi ovaj lažni monah što nestade tajno i neočekivano iz naše zajednice, ali ništa ne nađoh. Uistinu, sve dok ovi spisi ne bejahu otkriveni, predumjevasmo da je ovaj lažni monah odlutao od nas, zbunjen u svojoj staračkoj zaboravnosti, te očekivamo da ga neka dobra duša nama vrati ili da saznamo kako se od života oprostio. Ali to se ne dogodi, a očito je iz njegovih pisanija da ovo nije prvi put da se on išunjavao, poput lopova u noći, od svojih odanih sadruga koji mu verovahu. Neka bi mu gresi bili oprošteni.

U ime naše zajednice, mnogovoljeni gospodaru, molim se za Vaše nadahnuto vođstvo i neka bi Vas Gospod svemogući obdario blaženstvom. Amin.

Etelred

Crkvenjak i knjižničar

Ispisano meseca oktobra, hiljadu i sedamdesete godine Gospodnje

JEDAN

POTAJNO SE SMEŠKAM slušajući govorkanja u trpezariji. Postoji jedan monah, tamo u Bremenu, s druge strane Severnog mora, koji je zadužen za prikupljanje saznanja za biskupa od Bremen-Hamburga. On se zove Adam, i postavljen mu je zadatak da pronade sve što može o najudaljenijim mestima i narodima našega sveta tako da može sačiniti potpun izveštaj o svim zemljama poznatim, koliko god maglovito, hrišćanskoj crkvi, možda da bi se kasnije mogle preobratiti. On razgovara s putnicima i mornarima, ispituje hodočasnike koji se vraćaju i strane poslanike, pravi pribeleške i šalje spiskove pitanja, sam putuje i proučava. Kad bi samo znao... baš ovde, u ovoj monaškoj zabiti, nalazi se neko ko bi mu mogao reći o stranim mestima i čudnim događajima koliko i bilo ko od svedoka koje tako pomno unakrsno ispituje.

Da nisam čuo za tog marljivog Germana, bio bih sasvim zadovoljan da provedem poslednje godine života u omamljujućoj smirenosti ovoga mesta na kome se našao u svojoj sedamdesetoj godini. Nastavio bih da prepisujem svete spise i da ukrašavam početna slova onim tananim prepletima za koje moji sadruzi veruju da ih činim zarad još veće slave božje, iako uistinu potajno uživam u znanju da su ti zavijuci i tanane šare potekli iz neznabožačke prošlosti koju oni nazivaju idolopokloničkom.

Umesto toga, njihovo ćeretanje u trpezariji podstaklo me je da pronađem sedište u uglu našeg tihog skriptorijuma i da se latim pera kako bih započeo ovu tajnu povest moga života i mojih putovanja. Kako li bi se moji sadruzi poneli kada bi otkrili da tiho živeći među njima obitava pripadnik one zastrašujuće vrste severnjačkih „varvara“, kada je i samo sećanje na njih dovoljno da ih podiđe jeza. Kada bi znali da čovek s dugih brodova sada nosi mantiju i kukuljicu pokraj njih, to bi, mislim, dalo novo značenje preklinjanju koje nedavno naškrabano na ivici stranice jednog njihovog starog godišnjaka – „Od besa stranaca, o Gospode, zaštitite nas.“

Zapisivanje mojih sećanja pomoći će mi i da se prekрати vreme starcu koji bi inače posmatrao igru sunčeve svetlosti i pomicanje senki po ivici stranice dok su ostali prepisivači nagnuti nad svojim stolovima negde iza mene. Pa, pošto ovaj tajni rad treba da me spase od dosade, počecu sažeto – kao što mi je jedan od mojih staratelja, ribar što je lovio skuše, jednom utukao u mladu glavu pre više od pola veka – a naravno i od samog početka.

Moje je rođenje bilo dvostruki promašaj, za dlaku. Prvo, nedostajalo mi je nekoliko meseci da se rodim na milenijum, te kataklizmične godine kako su predviđali oni što, često s uživanjem, propovedaju kraj sveta kakav poznajemo i veliki Armagedon koji proriču mrki crkveni oci hrišćanstva. Drugo, za malo sam omanuo da budem prvi od naše široko rasprostranjene rase koji će se roditi u toj dalekoj zemlji preko zapadnog okeana, jedva poznatoj i sada, osim u izmaglicama i kovitlacima govorkanja. Bila je, u ta doba, nazvana Vinland Dobri. Kao što je sreća htela, mome usvojenom bratu pripala je čast da bude prvo, a možda i jedino bledoliko dete koje ugleda ovaj svet na tim udaljenim obalama. Međutim, ja mogu da tvrdim kako su tri godine koje tamo provedoh najduže vreme na tom mestu kojim se bilo ko od našeg sveta može pohvaliti, a pošto još bejah mlad, one ostaviše svoga traga. Još uvek se jasno sećam tih ogromnih, tihih šuma, tamnih voda močvarnih potocića osvetlje-

nih svetlucanjem srebrnih lososa, čudnog trčecćeg koraka onih jelena širokih rogova, kao i onih čudnih domorodaca koje smo nazivali Skrelinzi, s njihovim iskošenim očima i upadljivom ružnoćom, što nas na kraju oteraše odatle.

Moje lično rodno mesto beše mnogo manja zemlja: Birsej, nevažno, dinama izbrazdano ostrvce u raštrkanom arhipelagu koji monaški zemljopisci nazivaju Orknijadima. Kada sam tamo po prvi put udahnuo vazduh, Birsej beše dom ne više od nekoliko stotina stanovnika, koji življahu u šest dugih kuća i zemunica raštrkanih oko jedine velike građevine – duge dvorane u obliku preokrenutog broda, što je oblik na koji ću se vrlo navići tokom narednih godina, iako ponekad u vrlo čudnom okruženju. Beše to glavno stanište grofova od Orknijada, a udovica prethodnog grofa Jarla Hokona ispričala mi je okolnosti moga rođenja kada posetih tu istu dugu dvoranu petnaestak godina kasnije, pokušavajući da uđem u trag svojoj majci, koja me ostavi kao siročić, kad sam jedva bio sposoban za prve bebeće korake.

Moja majka, prema onome što mi ispriča grofova majka, bila je gromada od žene, krupnih kostiju, mišićava i poprilično zastrašujuća. Imala je duboko usađene, sitne, zelenosmede oči, pod veoma tamnim i vrlo istaknutim obrvama, a njen jedini ponos bio je vodopad prelepe smeđe kose. Bila je sklona debljanju. Porodica joj je bila delom severnjačka a delom irska, a ja nimalo ne sumnjam da li je preovlađivala njene keltska strana, jer je za sobom ostavila zadivljujući ugled zbog posedovanja čudnih i uznemiravajućih darova od vrste koja onespokojava a ipak očarava muškarce i žene koji dođu u dodir s njima. Štaviše, neke njene osobine koje nasledih i ja krive su za većinu neobičnih događaja u mom životu.

Grofova majka ispričala mi je kako moje rođenje nije bilo povod za radost jer se moja majka osramotila. Bio sam vanbraćan. Torguna, moja majka, iznenada se pojavila u Birseju u leto prethodne godine, stigavši iz Dablina na trgovačkom brodu i donevši zadivljujuću količinu ličnog prtljaga, ali bez roditelja

ili muža ili ikakvog objašnjenja za svoje putovanje. Njeno očito bogatstvo i samopouzdanje ophođenje omogućili su da bude lepo primljena od Jarla Hakona i njegove porodice, te joj oni dadoše mesto u svome domaćinstvu. Ubrzo krenuše glasine kako je moja majka nevoljeni potomak jednog od naših preduzimljivih norveških poglavara koji je otišao da okuša sreću u Irskoj i tamo se oženio kćerkom nekog od manjih irskih kraljeva. Ove pretpostavke, prema grofovoj majci, uglavnom su poticale od Torguninog ukočenog ponašanja, kao i iz činjenice da je Irska bila puna poglavarčića i kraljčića s visokim prohtevima i bez sredstava, što sam i lično iskusio tokom svojih dana robovanja.

TORGUNA JE ŽIVELA u grofovom domaćinstvu tokom jeseni i zime i beše s njom postupano kao da je član porodice, mada više iz poštovanja prema njenoj veličini i snazi negoli zbog neke bliskosti i naklonosti. A onda, u rano proleće predmilenijumske godine, postade jasno da je noseća. To je izazvalo opšte uzbudjenje. Nikome nije ni na pamet padalo da je Torguna još uvek u godinama kada je žena sposobna za rađanje. Poput mnogih žena, govorila je što je manje moguće o svojim godinama, a beše suviše zastrašujuća osoba da bi se iko o tome pobliže raspitivao, makar i neupadljivo. Po njenoj pojavi prosudili su da joj je blizu pedeset, da je jalova i da je verovatno oduvek i bila takva. Zbilja, ona beše tako krupna žena da se sve do šestog meseca nije primećivalo njeno stanje, te zbog toga nastade još veće uzbudjenje. Nakon prvobitnog zaprepašćenja i neverice, ljudi poverovaše u ono što su oštrij jezici tvrdili cele zime: Torguna je koristila vradžbine. Kako bi drugačije žena njenog doba mogla da nosi dete u sebi, i kako bi drugačije – a ovo je bila srž cele te stvari – mogla da tako potpuno zavede moga oca?

„Nikada nije postojala ni trunka sumnje u to ko ti je otac“, rekla mi je grofova majka. „Zbilja, beše tu mnogo ljubomore i ozlojeđenosti među drugim ženama u domaćinstvu zbog toga. On je bio toliko poletan i zgodan čovek i toliko mlađi od tvoje majke. Ljudima je bilo teško da objasne kako je podlegao njenim čarima. Govorili su da je skuvala ljubavni napitak koji mu je sipala u hranu, ili da je bacila neku stranu čaroliju na njega, ili da ga je pogledala urokljivim okom.“ Činilo se da je protivnike još više peklo što ni Torguna ni njen ljubavnik nisu pokušavali da prikriju svoju vezu. Sedeli su zajedno piljeći jedno u drugo, a naveče su razmetljivo odlazili u sopstveni ugao ispod istog ogrtača. „Ono što je još više zbunjivalo ljude bilo je kako je tvoj otac postao toliko očaran tvojom majkom za manje od nedelju dana po svom dolasku. Jedva da je stupio nogom u Birsej kada ga je ona pokupila. Neko je jednom primetio kako on liči na zgodnu igračku koja je prave veličine da se njome primiri divovska žena.“

Ko je bio taj privlačni putnik, moj prirodni otac? On je bio dobrostojeći zemljoradnik i ribar čiji je brod uplovio u malo birsejsko sidrište u jesen, kad je bio na putu iz najdalje od severnjačkih zemalja, Grenlanda. I zbilja, beše on drugi sin osnivača male i prilično napaćene kolonije na tom ledom okovanom mestu. Otac mu zvao Erik Raud ili Erik Crveni (pokušaću da ubacim prevod gde god je to potrebno, moja lutanja dadoše mi površno znanje mnogih jezika i tečno izražavanje na nekoliko njih) a njegovo ime beše Leif, mada ću u docnijim godinama saznati kako ga više ljudi poznaje kao Leifa Srećnog negoli kao Leifa Eriksona. On je, kao i veći deo njegove porodice, bio prilično svojeglav, oštar čovek, izražene samostalnosti. Visok i jak, bio je neverovatno izdržljiv, što je vrlo korisna osobina za bilo kojeg pograničnog naseljenika, naravno uz sposobnost za težak rad. Lice mu je bilo prilično usko (što sam i ja nasledio), širokog čela, bledoplavih očiju i s upadljivim nosom koji nekada beše polomljen pa nikada nije ponovo ispravljen. On je bio,

tako se ljudima činilo, čovek s kojim je bilo teško raspravljati se, a ja bih se složio s njima. Kad bi jednom nešto odlučio, bilo je gotovo nemoguće promeniti mu mišljenje, pa iako je bio sposoban da se sakrije iza niza osornih, reskih odbijanja, najčešće je bio pristojan i na odstojanju. Tako je bio veoma poštovan i, na mnogo načina, vrlo omiljen.

Leif nije nameravao da se zaustavlja u Birseju. Bio je na putu od Grenlanda ka Norveškoj, jedreći u pravoj liniji koja obično prolazi južno od Ostrva ovaca, koja naši Norvežani nazivaju Farskim. Ali magla, neočekivana u to doba godine, koja ga je pratila nekoliko dana, terana istočnim vetrovima, skrenula je njegov kurs predaleko na jug, te se on pre vremena zaustavi na Orknijadima. Nije nameravao da se zadržava u Birseju, jer beše na bitnom zadatku za svoga oca. Imao je nešto grenlandskih proizvoda za prodaju – uobičajene stvari, kao što su krzna foka, kože morževa, užad od te iste kože, nešto malo domaćih tkanina, nekoliko buradi kitovog ulja i slične potrepštine – ali glavni razlog njegovog putovanja bio je da prestavlja svoga oca na norveškom dvoru pred kraljem Olafom Triggvasonom, koji je tada bio na vrhuncu svog bezumlja da sve žive preobraćuje u religiju čiju sivu uniformu ja sada nosim.

Hrišćanstvo se, primetio sam za svojih sedamdeset godina života, hvali kako će pokornost i smirenost prevazići sve prepreke a da reč božja treba da se širi ličnim primerom i patnjom. A opet, primetio sam da je, u praksi, većina našeg severnog naroda preobražena u ovo takozvano miroljubivo verovanje uz pretnju mačem i našim najvoljenijim oružjem, sekirom širokog sečiva. Naravno, postojali su pravi mučenici za veru Belog Hrista, kako su ga naši ljudi zvali u početku. Nekoliko bezumno odvažnih sveštenika ostalo je bez svojih postrizanih glava zbog neotesanih zemljoradnika u zaleđu. No to je više bilo ispoljavanje pijane netrpeljivosti negoli nekakva odanost paganstvu, i njihove su žrtve bile malobrojne u poređenju s mučenicima starih običaja, koje je kralj Olaf primamljivao, zastrašivao, primoravao i pogubljivao

ili zato što su odbili da se preobrate ili zato što su predugo čekali da to učine. Za njih je reč gospodnja stizala na uzburkanim talasima krvi, tako da nije bilo nikakvo čudo što je prorečeno nasilje milenijumske propasti bilo lako objašnjivo.

Ali skrenuo sam s priče. Erik je poslao svoga sina Leifa u Norvešku da bi predupredio nevolje. Čak i na udaljenom Grenlandu čulo se zloslutno čangrljanje verske opijenosti kralja Olafa. Kralj je već poslao glasnike Islandanima, zahtevajući od njih da prihvate novu veru iako oni nisu bili norveški podanici. Islandani su se brinuli da će kralj Olaf sledeći put poslati misionsku flotu, opremljenu mnogo ubedljivijim oružjem nego što su krstovi. S pokorenim Islandom bila bi sitnica opustošiti Grenland. Nekoliko brodova kraljevskih najamnika pregazilo bi majušnu koloniju, oduzelo imanja Erikovoj porodici, postavilo novog kraljevog čoveka, a Grenland bi bio progutan kao norveški feud, a sve to pod izgovorom da se od njega pravi kolonija za Belog Hrista. Zato je Leifov zadatak bio da se prikaže kao poželjno nestrpljiv da sazna detalje ove nove religije – što je bilo potpuno dvolično od Erika, jer on je ostao čvrst u starim običajima do kraja svog života – pa čak i da zatraži da se neki sveštenik pošalje na Grenland kako bi pokrstio koloniste. Pretpostavljam da bi, kad bi sveštenik i bio pronađen za taj zadatak, Leif sledio tajna očeva uputstva da prvom prilikom tu osobu koja trpa nos u tuđe poslove ostavi na najbližoj pustoj obali.

Erik je takođe naložio svome sinu da s kraljem Olafom pokrene osetljivo pitanje Erikovog odmetništva. Erik je bio nepoželjna osoba na Islandu – odjek nekih ranijih nevolja koje je imao običaj da razrešava oružjem oštih ivica – pa se nadao da će kraljeva zaštita značiti da će neki uvređeni Islandani dva puta promisliti pre nego što se pojave kod njega radi krvarine. Da bi pomogao sinu, Erik je povukao ono što je smatrao majstorskim potezom: poklon koji će zapasti kralju za oko – pravog grenlandskog polarnog medveda koji je trebalo da bude darovan kraljevoj menažeriji.

Jadničak je u stvari bio mladunče koje su našli neki Erikovi ljudi, upola izgledalo, na santi koja se topila kada se led pokrenuo prethodnog proleća. Santa mora da se zbog nekog vrtloga odvojila od glavnine i bila odvučena predaleko u more, pa ni polarni medved nije mogao da otpliva na obalu. Kada su je spasili, životinja je bila suviše slaba da bi se odupirala lovcima – oni su bili isplovili u potragu za fokama – te je bila upetljena u mrežu i donesena kući s njima. Erik je uvideo kako može da upotrebi taj nepotrebn dar, pa se, šest meseci kasnije, nesrećna životinja ponovo našla u mreži i utovarena je u pregradu na dnu Leifovog poslaničkog broda. Do vremena kada su ugledali Birsej, polarni medved bio je toliko bolešljiv da je posada mislila kako će sigurno uginuti. To je stvorenje dalo Leifu odličan izgovor da se cele zime zadrži u Birseju, navodno kako bi medvedu omogućio da se oporavi uz svakodnevno sledovanje svežih haringi. Nažalost, to je dovelo do neumesnih poređenja da medved i moja majka Torguna imaju ne samo slične osobine ličnosti i veličinu nego i istovetnu sklonost ka hrani.

Tog sledećeg aprila, kada su zaduvali pogodni zapadni vetrovi, a činilo se da će ravnomerno nastaviti tako u narednih nekoliko dana, Leif i njegovi ljudi orno su tovarili svoj brod, zahvaljujući grofu na njegovom gostoprimstvu i spremajući se da krenu ka Norveškoj, kada Torguna povuče Leifa u stranu i predloži da se i ona ukrca i krene s njima. Ta se zamisao nimalo nije dopala Leifu, koji je propustio da Torguni pomene kako na Grenlandu već ima ženu, kojoj se nimalo ne bi svideo uvoz ove strane robe. „Onda će ti, možda, druga mogućnost biti još neprijatnija“, nastavila je Torguna. „Ja ću uskoro roditi tvoje dete. A ono će biti muško.“ Leif se pitao kako Torguna može biti tako sigurna u pol deteta, kada je ona nastavila: „Prvom prilikom ću ti ga poslati.“ Prema Leifu, koji mi je prepričao ovaj razgovor kada sam bio jedanaestogodišnjak i živeo s njim, na Grenlandu, moja je majka izjavila da će me poslati od sebe ništa osećajnije nego što bi saopštila Leifu da mu šije novu košulju

i da će mu je isporučiti kada bude spremna. Ali onda se malo smekšala, te je dodala: „Na kraju, ako mi se ukaže prilika, namekvam i sama da doputujem na Grenland i pronađem te.“

S obzirom na okolnosti, moj se otac poneo zbilja pristojno. Veče pre nego što je odjedrio, svojoj veličanstvenoj ljubavnici poklonio je predivan vodootporni ogrtač od krzna grenlandskih foka, poveliku svotu novca, tananu narukvicu od gotovo čistog zlata i pojas od grenlandske slonovače, napravljen od kljova morževa. Bio je to veoma darežljiv potez i još jedan trun u oku onih gadova koji su govorili kako je Torguna ostavljena na cedilu i da je dobila ono što je i zaslužila. U svakom slučaju, Leif je odjedrio da nastavi prekinuto putovanje za Norvešku, imao je laganu plovību i ostavio je dobar utisak. Kralj Olaf poželeo mu je dobrodošlicu na norveškom dvoru, pristojno je saslušao sve što je imao da mu kaže, i nakon što ga je zadržao da se vrzma oko kraljevskog domaćinstva gotovo celo leto, pustio ga je da odjedri nazad na Grenland, sa zapadnim vetrovima rane jeseni. Što se tiče jadnog polarnog medveda, on je izazvao kratkotrajno uzbuđenje. Divili su mu se i mazili su ga, a onda su ga poslali u kraljevske štenare, gde je ubrzo bio zaboravljen. Nедуgo zatim pokupio je pseću kugu od kerova i uginuo.

Ja sam stigao na ovaj svet otprilike u isto vreme kada ga je taj polarni medved napustio. Kasnije mi je šaman šumskog naroda u Permiji, gore u zaleđenim oblastima, rekao kako je duh umirućeg medveda prešao na mene u nekoj vrsti duhovne selidbe u trenutku moga rođenja. Oklevao sam da poverujem u to, naravno, ali šaman je to smatrao dokazanom činjenicom, a zbog toga se prema meni odnosio s poštovanjem koje se graničilo s divljenjem, jer Permijanci obožavaju medvede kao duhove moćnije od svih. Šta god da je bila istina o toj selidbi duša, rodio sam se bez i malo gužve i neprilika, jednog letnjeg dana u godini koju bi moji sadašnji sadruzi, koji tako pobožno sede oko mene, opisali kao 999. godinu Gospodnju.

DVA

NAZVALA ME JE Torgils. To je prilično uobičajeno norveško ime koje odaje počast njihovom omiljenom crvenokosom bogu. Ali isti je slučaj i s imenima najmanje četrdeset ostalih dečaka nazvanih od jednostavnog Tor preko Torsteina do Torvalda, a i upola toliko devojčica, među kojima ima i onih s imenom moje majke, Torguna. Možda se njen otac zvao Torgils. Zbilja nemam pojma, mada sam kasnije – dok sam se pitao zašto nije izabrala ime koje će više zvučati irski, kako bi odala počast narodu svoje majke – shvatio da me je pripremala za odrastanje u očevom domaćinstvu. Živeti među Severnjacima s irskim imenom navodilo bi ljude na pomisao da sam rođen kao rob, jer postoje mnogi na Islandu i drugim mestima čija irska imena poput Kormak ili Njal ukazuju da su potomci irskih zarobljenika koje su ljudi dovođili sa vikinških pohoda.

Torguna mi je dala moje severnjačko ime na zvaničan način, poprskavši me vodom. Moje hrišćansko bratstvo, ovde, u skriptorijumu, verovatno bi se iznenadilo da nema ničega novog u njihovom prskanju detetove glave vodom prilikom krštenja. Paganski Severnjaci rade isto to kada imenuju dete, a bilo bi zanimljivo zapitati moje crkvi posvećene susede da li taj čin donosi ikakvo iskupljenje za nevinu dušu novorođenčeta čak i kada je izveden po neznabožačkim običajima.

Godina nakon moga rođenja bila je godina kada je alting, opšta skupština Islandana, odlučila da prihvati hrišćanstvo kao svoju religiju, što je bila odluka koja će dovesti do mnogo nesloge koju ću kasnije morati da opisujem. I tako, pošto sam se rodio na ivici novog milenijuma, dobio sam pagansko ime u vreme kada je plima Belog Hrista započinjala nemilosrdno nadiranje. Poput Knuta, kralja Engleske, kome sam kasnije služio kao šegrt dvorskog pesnika, ubrzo sam shvatio da je nadolazeća plima nezaustavljiva, ali odlučio sam da ću pokušati da održim glavu nad vodom.

Moja majka nije imala nikakve namere da me drži blizu sebe ni trenutak duže nego što je bilo neophodno. Ona je nastavila da dela po svom naumu, s ogromnom sigurnošću, iako je sada bila opterećena i kmezavim čeljadetom. Novac koji joj je Leif ostavio značio je da može da plati dojkiju, te je tri meseca po mom rođenju počela da traži priliku za napuštanje Birseja i preseljenje na Island.

Tamo je stigla s ranom zimom, a trgovački brod koji ju je dovezao ukotvio se u Snefelsnesu, dugačkom rtu koji štrči sa zapadne obale Islanda. Većina posade bila je s Orknijada ili iz Irske te nisu imali nikakve porodične veze s Islandanima koje bi određivale njihovu krajnju luku, pa je posada odlučila da sačeka ukotvljena dok se novosti o njihovom dolasku ne rašire među zemljoradnicima u toj oblasti, a potom da se prebaci do najpogodnije luke kako bi otpočela s trgovinom. Island je oduvek bio zemlja koja je vapila za raskošnom stranom robom. Nije postojao nijedan grad, pa čak ni selo pristojne veličine na celom prostranom ostrvu, kao ni prava pijaca. Njegov narod čine stočari čija su domaćinstva na onim delićima te krševite zemlje na kojima ima ispaše za stoku. Leti oni šalju krda na visoke pašnjake, a u zimu ih vraćaju do štala blizu kuća, gde ih prehranjuju senom. Sami se hrane uglavnom zobenom kašom, kiselim mlekom i mladim sirom, uz meso ili ribu ili ptičje meso, kada do njega dođu. To je jednostavan život. Oblače se u platno

koje tkaju kod kuće i mada su odlične zanatlije, nemaju sirovinu za svoj rad. Bez šuma na ostrvu, njihovi brodovi se uglavnom uvoze već sastavljeni iz Norveške. Nije nikakvo čudo što Islandani imaju naviku da se pridružuju vikinškim pohodima kako bi poharali raskošne predmete koje nemaju kod kuće. Njihovi vikinški upadi takođe predstavljaju i odušak za njihovu večitu razdraženost, koja bi se inače okrenula na unutra i dovela do onih smrtonosnih svađa i krvnih zavada koje nikako nisam uspeo da izbegnem.

Ovde osećam da bi trebalo raščistiti nesporazum među strancima oko toga šta se podrazumeva pod rečju „viking“. Čuo sam da se priča, na primer, da je to opis ljudi koji su s vika, potoka i uvala u severnim zemljama, a posebno u Norveškoj. Ali to nije tačno. Kada ljudi sa severa nekoga nazovu *vikigr* jer je otišao u vikinge, to označava osobu koja je odlazila na more da se bori ili da pljačka, možda kao ratnik na nekakvom pohodu, a možda jednostavno kao razbojnik. Žrtve tih pohoda spremno bi tu reč prevele kao „gusar“, i zbilja, neki Severnjaci vide svoje vikingre u tom svetlu. Većina Severnjaka, međutim, posmatra one koji su postali vikinzi u mnogo boljem svetlu. U njihovim očima, vikingr je hrabar čovek koji sam kuje svoju sreću, koji iskušava svoje sposobnosti kao moreplovac i koji se nada da će se vratiti kući s ogromnim bogatstvom i čašću koje je osvojio ličnom hrabrošću i sposobnošću.

Dolazak trgovačkog broda u Snefelsnes – ukotvljenog u malo sidrište u Rifu – bila je upravo od onih novosti što se brzo šire među ovim seoskim življem. Mnogi od njih odlučise da odvešlaju do usidrenog broda, nadajući se da će biti prvi koji će mu pregledati tovar i napraviti ponudu da ga otkupe ili da se trampe za probrane stvari. Oni brzo raširiše novost da se tajanstvena i po svemu sudeći bogata žena sa Orknijada nalazi na brodu, mada ništa nije rečeno o detetu koju je imala sa sobom. Prirodno, među seoskim ženama duž obale ovo postade predmet velike radoznalosti. Kuda se ova uputila? Da li se oblačila po

novoj modi? Je li bila u srodstvu s bilo kime na Islandu? Kakve je namere imala? Osoba koja je na sebe preuzela pronalaženje odgovora na ove zagonetke bila je gotovo jednako veličanstvena koliko i moja majka – Turid Barkadotir, žena dobrostojećeg farmera Toruda Sketkopandija i polusestra jednog od najuticajnijih i najprepredenijih ljudi na Islandu Snorija Godija, čoveka tako prevejanog da je uspevao da istovremeno sledi i Tora i Belog Hrista, a koji će, više no jednom, promeniti tok moga života. I zbilja, Snori je bio taj koji mi je, mnogo godina kasnije, ispričao o odnosu između Turid Barkadotir i moje majke, kako je otpočeo sukobom, razvio se u obazrivo primirje, a završio se događajima koji su postali mesno narodno predanje i opšta bruka.

Turidin neobičan ukus bio je poznat svima u oblasti Frodrivera, blizu Rifa, gde su ona i Torud držali svoje veliko imanje. Bila je napadno uobražena žena koja je volela da se oblači što je uočljivije moguće. Imala je prilično odeće i upadljivu zbirku nakita, koju nije oklevala da pokazuje susedima. Pretvarajući se da je dobra domaćica, bila je od onih žena što vole da nabavljaju skup nameštaj za kuću – najbolje dostupne zidne prekrivke, najlepše posuđe i stoni pribor i tome slično – a potom da pozivaju što više gostiju kako bi se pred njima pravile važne. Ukratko, bila je samoživa, razmetljiva žena koja je sebe smatrala boljom i uzvišenijom od suseda. To što je bila polusestra Snorija Godija samo je doprinosilo šepurenju. Snori je bio jedan od vodećih ljudi u toj oblasti, zapravo i na celom Islandu. Njegova porodica bila je među najstarijim naseljenicima, a on je imao moć *godija*, mesnog izbornog poglavara, osim što je u Snorijevom slučaju taj položaj bio nasledan po svemu osim po imenu. Njegovi posedi bili su veliki i dobro obrađeni, što ga je činilo bogatim čovekom, a na njima se nalazio i jedan važan hram boga Tora. Turid je osećala kako pored tako živopisnog i moćnog srodnika za nju ne mogu da važe uobičajena merila ponašanja. Bila je izvikana zbog duge veze s jednim od susednih

zemljoradnika – Bjornom Brejdvikingakapijem. Zbilja, šuška-
lo se u poverenju kako je Bjorn otac jednog od Turidinih sino-
va. Ali Turid nije obraćala pažnju na mesna ogovaranja, te je,
što se toga tiče, kao i na još nekoliko načina, postojala upadli-
va sličnost između dve žene koje su se srele na palubi trgovač-
kog broda – Turid i moje majke.

Moja je majka bolje prošla. Turid se popela na palubu s
malog čamca na vesla koji ju je dovezao do broda. Pentranje
uz bok broda s malog čamca na vesla obično pridošlicu privre-
meno stavlja u podređen položaj. Pridošlica je morala da zasta-
je kako bi uhvatila dah, ispravila se, pronašla nešto za šta će se
uhvatiti kako ne bi pala s palube ili upala u brod, a tek potom
je mogla da pogleda uokolo. Turid se zburnila kada je ugleda-
la svoju majku kako nepomično sedi na velikom kovčegu koji
je stajao blizu krme i posmatra je potpuno ravnodušno kako
održava ravnotežu na ivici plovila. Torguna uopšte nije poku-
šala da joj priđe i pozdravi se, niti da joj pomogne. Taj nedo-
statak zanimanja razdražio je Turid, pa je, čim se sabrala, prešla
pravo na stvar i napravila grešku obrativši se mojoj majci kao
da je ova putujući torbar.

„Želela bih da vidim tvoju robu“, objavila je. „Ako imaš išta
pristojno za prodaju, potrudiću se da ti dobro platim.“

Smireni izraz lica moje majke gotovo da se nije promenio.
Podigla se do pune visine, dajući Turid sasvim dovoljno vreme-
na da primeti skupu tkaninu njenog dobro skrojenog ogrtača i
precizan irski rad u emajlu na njenom brošu.

„Ja se ne bavim kupovinom ni prodajom“, hladno je odvrati-
la, „ali dobrodošla si da pogledaš nešto od moje odeće, ako je to
toliko zanimljivo ovde na Islandu.“ Njena nadmenost nagove-
štavala je kako su žene s Islanda van tokova savremene mode.

Tada je majka odstupila u stranu i otvorila kovčeg na kome
je sedela. Prošla je rukom kroz probrane, vrlo kvalitetne napr-
snike i vezene suknje, nekoliko vunениh ogrtača, nešto koma-
da svile, kao i nekoliko pari udobnih kožnih cipelica – mada se

mora priznati da one nisu bile preterano otmene, moja je majka
imala neobično velika stopala. Boje i kakvoća te odeće – majka
je posebno volela tamnoplavu i jarkocrvenu, koje se prave od
vrlo skupih boja – posramili su sivkastu odeću koju je Turid
nosila. Turidine oči zasijaše. Nije toliko bila ljubomorna zbog
odeće moje majke, koliko je bila lakoma. Ona bi prosto obo-
žavala kada bi neke od tih stvari mogla da prigrabi za sebe, a
nikome na Islandu, a pogotovo u oblasti Frodriver, neće se pru-
žiti prilika da ih kupi.

„Imaš li gde da odsedneš tokom posete našoj zemlji?“, upi-
tala je najsladim mogućim glasom.

„Ne“, odgovori majka, koja je brzo pročitala Turidine name-
re. „Bilo bi lepo provesti neko vreme na obali, te imati prili-
ku za nošenje nečeg lepšeg od ove odeće za more, mada ću,
možda, biti malo preterano dobro odevena za život u provinci-
ji. Ja sam svoju garderobu pakovala imajući na umu proslave i
svečane događaje, a ne šta se nosi na brodu ili u poseti mesnim
obalama.“

Turid se odlučila. Ako moja majka ne bude želela da proda
svoju odeću, onda će makar moći da je nosi u Turidinoj seo-
skoj kući, tako da će svi posetioци moći da je vide, a možda će s
vremenom ova strankinja uzdignutog nosa moći da se navede
i da proda neke od svojih najboljih stvari domačici.

„Zašto ne dođeš da odsedneš na mome imanju u Frodrive-
ru?“, upitala je svoju majku. „Ima puno mesta, a dočekala bi te
topla dobrodošlica.“

Majka je, međutim, bila suviše pametna da bi dugovala Turid
kao njena gošća, te je uredno zaobišla klopku. „S oduševljenjem
ću prihvatiti tvoj poziv“, odvratila je, „ali samo pod uslovom da
odradim svoj boravak. Biću savršeno srećna da ti pomognem u
radu na imanju u zamenu za pristojan obrok i prenočište.“

U tom trenutku, kako sam shvatio, ja sam zakmećao. Nimalo
uznemirena, majka je pogledala ka ćebetu koje me je skrivalo,

pa je nastavila: „Uskoro ću svoje dete poslati da živi s ocem, tako da ti beba neće dugo opterećivati domaćinstvo.“

Torgunin kovčeg s odećom bio je zaklopljen i pričvršćen. Drugi, još veći, izvučen je iz potpalublja i ubačen u čamac na vesla, a dve žene – sa mnom – pažljivo su prevezene na obalu, gde su Turidini konji i posluga čekali da nas odvedu do imanja. Morao bih ovde da dodam kako su konji s Islanda posebna vrsta, žilave male životinje, prilično čupave i često gadne naravi, ali sposobne da nose popriličnu količinu tovara zadivljujućom brzinom i da pronađu put preko vresišta i kroz prevrtljive baruštine koje razdvajaju imanja. A neka imanja na Islandu zbilja znaju da budu velika. Njihovi pašnjaci prostiru se ponekad na ceo dan putovanja u kopno, a uspešni zemljoradnici, kao što je bio rogonja od Turidinog muža, Torud, znali su da zapošljavaju po trideset, četrdeset ljudi i žena, kako robova tako i slobodnjaka.

Tako je moja majka stigla u Frodriver pod sopstvenim uslovima – kao kućni gost koji pomaže u radu, što nije bilo nimalo neobično jer se na islandskim imanjima od svakoga očekuje da pomaže u poslovima. Čak bi i Turid odlagala svoju lepu odeću i uzimala vile da prikupi seno s ostalim radnicima, ili bi išla u štale da pomuze stoku, iako je ovo mnogo češće bio posao za robinje ili žene siromašnijih zemljoradnika, koji su išli u nadnicu. Međutim, od majke se nije očekivalo da spava u glavnoj dvorani, gde se većina radnika smeštala da prenoći među balama slame koje su preko dana služile za sedenje. Moja je majka zahtevala, i dobila, jedan ugao unutrašnje sobe, produžetka spavaćih odaja u kojima su spavali Turid i njen muž. Kada je sutradan Torguna raspakovala svoj veći kovčeg, Turid, koja je mislila kako je moja majka tražila tih ugao kako bi mogla da ostane nasamo sa svojim detetom, shvatila je pravi razlog. Majka izvuče i razvi predivne, u Engleskoj tkane lanene čaršave, nežno izvezene plavim cvetićima, jastučnice koje su se slagale uz njih, isto tako veličanstven jorgan i krevetski prekrivač.

Onda je upitala Turid da li stolar na imanju može da napravi poseban krevet s visokim okvirom. Kada je to učinjeno, Torguna izvuče i vezene zavese da ih okači oko kreveta, pa čak – čudo nad čudima – platneni krov koji je postavila iznad samog kreveta. Taj krevet nije ličio ni na šta što je Turid ikada videla, te je bila očarana. Nije mogla da se obuzda a da ne upita svoju majku bi li možda, kojim sličajem, razmotrila prodaju ovog neverovatnog dela nameštaja. Ponovo ju je majka odbila, ovog puta još grublje, rekavši svojoj domaćici kako nema nameru da spava u slami. To je bio poslednji put da je Turid ikada zapitala Torgunu da joj proda bilo šta, i morala da se zadovolji, kada je Torguna bila napolju i pomagala u poljima, da provede svoje posetioce kako bi mogli krišom da bace pogled na ovaj predivni nameštaj.

Moja majka je, kao što sam već nagovestio, imala lovačke nagone ka suprotnom polu. Ponavljala se priča iz Birseja, ili zamalo. U Frodriveru smesta joj je zapao za oko mnogo mlađi muškarac, gotovo dečak. On je bio Čartan, sin jednog od manjih zemljoradnika koji su radili za Turid. Četrnaestogodišnjak, bio je fizički dobro razvijen, pogotovo između nogu, a mladac se toliko stideo zbog Torguninih čestih proganjanja da je bežao kad god bi mu se približila. U stvari, susedi su provodili mnogo vremena raspravljajući je li moja majka uspela da ga zavede, i sjajno su se zabavljali kikoćući se i poredeći Turid s njenim ljubavnikom Bjornom i moju majku kako juri Čartana. Možda zbog zajedničke sklonosti ka putenim pustolovinama, moja majka i Turid na kraju su se sasvim lepo slagale. U svakom slučaju, Turid nije imala nikakvog razloga da se žali na majčin doprinos seoskim poslovima. Za gotovo dve godine, koliko je Torguna ostala na imanju Sketkopandi, redovno je zauzimala svoje mesto za ogromnim razbojem na jednom kraju kuće gde su žene beskrajno tkale duge trake *vadmala*, uzane vunene tkanine koja na Islandu služi za sve, od odeće, preko ćebadi što se

stavlja ispod sedla, pa do tkanine za brodska jedra koja se dobijaju tako što se trake uživaju jedna do druge.

Torguna je takođe vukla svom svojom težinom – koja je bila poprilična – u spoljnim poslovima, pogotovo u skupljanju sena. To je najbitniji deo zemljoradničke godine na Islandu, kada trava mora biti pokošena, i isprevtana i prikupljena i spremljena za zimsku ishranu životinja, koje će uskoro biti doterane s unutrašnjih pašnjaka na kojima su provodile leta. Majka je čak od stolara zatražila da joj napravi njene sopstvene vile. Bile su duže, teže i šire od većine i nikome nije dopuštala da ih dodirne.

Onda je došao onaj dan – bilo je kasno doba plašćenja, prikupljanje sena koje se odvijalo krajem avgusta druge godine Torguninog boravka – koji ljudi u Frodriveru nikada neće zaboraviti. Dan je bio kao stvoren za sušenje – vruć s laganim povetarcem. Torud je okupio celokupno kućanstvo, osim nekoliko čobana koji su bili odsutni pazeći ovce i stoku na visokim pašnjacima, da izađe na njegove pašnjake i prevrće seno. Bili su naširoko raštrkani kada, baš pred podne, na nebu odjednom počеше da se pojavljuju oblaci. Bili su to gadni oblaci – mračni i preteći i teški od kiše. Ti su se oblaci brzo širili sa severoistoka i ljudi počеше napeto da bacaju poglede ka njima, nadajući se da će produžiti dalje i da im neće pokvariti plašćenje. Oblaci su se zgušnjavali i crneli dok gotovo nije bilo kao da je noć, pa je postalo jasno da će uskoro početi da pljušti kao iz kabla. Torud je naložio skupljačima sena da prigrnu svoje delove kako bi ih zaštitili od kiše i bio je vrlo začuđen kada Torguna nije obratila pažnju na njega. Kao da je bila u nekakvom zanosu.

Onda je počela da promiče kiša, pa nije imalo svrhe ostajati napolju, te je Torud pozvao radnike na podnevni odmor, da jedu tvrdi hleb i sir u glavnoj kući. Ali Torguna ponovo nije obraćala pažnju na Torudova uputstva, niti se osvrkala na radnike koji su protrčavali pored nje ka imanju. Nastavila je da radi, prevrćući seno širokim sporim zamasi svojih posebnih vila.

Torud ju je ponovo pozvao, ali Torguna kao da je bila gluva. Nastavila je da radi čak i kad je počelo da pljušti, a svi ostali su pobjegli u zaklon. Bio je to najneobičniji mogući pljusak. Pao je na Frodriver i samo na Frodriver. Sva druga imanja izbegla su taj pljusak i njihovo seno bilo je spaseno. Ali imanje Sketkopandi bilo je potpuno natopljeno. Samo po sebi, ovo nije tako čudno. Svaki zemljoradnik poznaje tu pojavu, kada letnji oblaci izliju kišu koja kao da pada samo na jednu malu oblast. Onda iznenada kiša prestane, sunce izađe, a zemlja počne da isparava od vrućine. Ali ono što je bilo zapanjujuće u frodriverskom pljusku bilo je što s neba nije padala kiša, nego krv.

Znam da to zvuči nemoguće. A opet, nije to ništa neverovatnije od ubeđenja koje sam čuo od navodno mudrih i učernih ljudi o tome kako će vatra i sumpor kuljati s neba u velikoj apokalipsi. Naravno da se ljudi u Frodriveru i mesno stanovništvo kunu kako kapi koje su lile s neba nisu bile kiša, nego tamnocrvena krv. Bojila je u crveno pokošenu travu, ostavljala je barice krvi u rupama i udubljenjima i prekrila je Torgunu krvlju. Kada se vratila u glavnu kuću, još uvek kao opijena i ne progovarajući ni reč, odeća joj je bila potpuno natopljena. Kada su te stvari ceđene, iz njih je lila krv.

Torud ju je upitao šta je ta oluja značila. Je li to bio neki predznak? Ako jeste, čega? Torguna se polako oporavljala od zbunjenosti i nije odmah odgovorila. Torudu se činilo kao da je bila odsutna iz svog fizičkog tela i kao da se još nije potpuno povratila u njega, kao i da je u to umešano nešto vanzemaljsko. Njegovo mišljenje bilo je potvrđeno kada su se svi ljudi vratili u polja. Sunce se ponovo pojavilo i pokošena trava isparavala je na suncu. Sva, osim na jednom mestu. Bilo je to tamo gde je Torguna radila. Tu je seno ležalo još uvek natopljeno, kao tamna mrlja na obronku brda, pa iako se Torguna vratila na posao, uporno prevrćući seno, radnici su primetili kako se seno nikaako nije sušilo. Ležalo je vlažno i poravnano po zemlji, gadno je mirisalo, a teška drška Torguninih vila ostajala je mokra.